

כשיצא פרס לפגישת-הפיסגה המיוחלת עם חוסני מובארכ, אסר עליו שמיר להעלות על דל שפתותיו את שלוש המילים הגורליות. הגדרה עצמית לפלסטינים. וכשהתחיל פרס לרבר על ועידת-שלום בינלאומית, כדי לרצות את מובארכ, הרג שמיר את הרעיון בקבעו שהוא מתנגד לו מכל וכל.

במשך כל השנה דעו מדינאי העולם שהם יכולים לרבר עם פרס, אך שאין כיסוי לשום שטר שלו, משום שיצחק שמיר יצטרך לפרוע אותו. ולאיש לא היו אשליות לגבי עמדתו של זה.

ערב מועד הרוטציה יכול היה שמיר להסתכל אחורה בספוק. בשנתיים של פרס לא התקדמה ישראל אף צעד אחד בדרך שלא היתה מקובלת על הליכוד.

הבריחה המפורסמת של דן מרידור (אנחנו נוותר גם על ירושלים, כדי לקיים את הרוטציה) היתה בריחה בלבד. היא לא התגשמה במציאות.

הסקרים הרציניים הוכיחו שלמרות עליית הפופולריות האישית של פרס, לא נסגע מעמדו של הליכוד. גם הברית החיונית בין הליכוד והרתיים נשארה איתנה.

הסכנה היחידה שאימה על שמיר באה רווקא מאחור. מעמדו בתנועת-החרות הוטל לרגע בספק. הכוחות החדשים בתנועה הכריחו אותו לכנס ועידה, וזו התפוצצה במהומה רבת-מבישה. אך כמו פרס, למדו גם דויד לוי ואריאל שרון ש-טעות היא לזלזל בשמיר. הוא ליכד סביבו את הוותיקים, אנשי המישפחה הלוחמת, וחלק מהחדשים, תימון, סירב לכנס מושב חדש של הוועידה ולא נסוג אף מילימטר אחד.

● "ללכת לעזאזל"

המאורע שהטיל את צילו על תש"ז אירע שנתיים לפני כן, כימים האחרונים של ממשלת שמיר. אחרי שזו כבר נפלה וכיהנה כממשלת-מעבר. היתה זאת פרשת האוטובוס בקו מס' 300, שבה נרצחו ברם קר שני אסירים, חוטפי האוטובוס שנלכדו בעורם חיים.

בשעת האירוע היה יצחק שמיר, ראש-הממשלה, הממונה היחיד על ראש השב"כ. כאשר הכריז ראש השב"כ, אברהם שלום, בבקשת החנינה שפעל בסמכות וברשות בשעה שהורה לרצוח את האסירים, וגם למסור עדויות שקר ולהדחף עדים, היה ברור כי את הרשות יכול היה לקבל רק מיצחק שמיר עצמו.

במהלך הפרשה הארוכה ניהל שמיר מלחמת-מאסף עקשנית, מבלי לוותר אף על מילימטר אחד אלא כשהוכרח לכך. לבסוף הצטמצמה השאלה לגבי מה שהתרחש להבדל קטן בגירסות. שמיר הורה כי קיבל החלטה שלא להניח ל"מחבלים" במה שנקרא "פיגוע מיקוח" (חטיפת בני-ערובה) לצאת חיים. אולם הוא טען שזאת היתה "מדיניות" שעליה הודיע לראש השב"כ ב"שיחה", ולא הוראה מפורשת. הוא הכחיש בתוקף שהכוונה היתה גם להריגת אנשים אחרי שנלכדו חיים. ואילו ראש השב"כ טען כי היתה זאת הוראה מפורשת, ושהוא מילא אחריה כשהרג את האסירים ונקט לאחר מכן בפעולות-החיפוי השקירות.

גם מי שמקבל את גירסת שמיר, מוכרח לראות בה זילזול בחייראדם.

אין ספק שה"מדיניות" התקבלה אחרי עיסקת-החילופין שעוררה תגובה קשה בציבור, כאשר החזיר יאסר ערפאת את ששת הנח"לאים השבוים, תמורת יותר מאלף אסירים ביטחוניים ואלפי הכלואים במחנה אליאנצאר בלבנון. רבים דרשו אז להנהיג עונש-מוות או להרוג "מחבלים" בלי מישפט. כדי למנוע בעתיד עיסקות כאלה. הם לא הבינו — כפי שמסר היה חייב להבין — שמדיניות כזאת תביא בהכרח גם להרג חיילי צה"ל, שיפלו בשבי. ברור שלגבי עצם ה"מדיניות" לא היה הבדל בין שמיר ושלום, אלא רק לגבי צורת הביצוע במיקרה המסויים.

לפי גירסתו, לא ידע שמיר מה בדיוק התרחש במקום האירוע. "חשבתי שהיה מישפט לינץ' שכל מי שהיה לו יד ורגל הרביץ",

הסכם הרוטציה: יצחק שמיר מושיט את ידו לשימרון פרס אחרי משאומתן מייגע

מבחינת דעותיו, הוא מושרש בעולם המושגים הלאומיים כפי שרווחו בשנות ה-30 במזרח-האירופה וביישוב העברי בארץ. אין הוא רוצה ואין הוא מסוגל לספות מהם ימינה או שמאלה.

מבחינתו, האומה היא הערך העליון, והאדם נועד לשרת אותה. כאשר מדובר על טובת-המדינה, שהוא פעל כה רבות להקמתה, אין לחייאדם ערך עליו. יצחק שמיר קיבל הכרעות של חיים ומוות מבלי להסס לרגע. גור דין-מוות על בני-אדם ושלח אנשים לפעולות שגבלו בהתאבדות. הוא לא יירתע מהחלטות כאלה גם בעתיד.

שמיר אינו הוגה-דיעות, ואין הוא בא לחדש הלכה. דעתו היא בלתי-משתנת, והוא איש-ביצוע מעולה בשרותה של השקפה זו. במרכז השקפתו, כמשימה שאין לשנותה כהוא זה, עומד העיקרון של ארץ-ישראל השלמה.

אין הוא זקוק למחוות דרמטיים, כמו מנחם בגין, וכוודאי לא ליחסיה-הציבוריים הסטגוניים של שימרון פרס. אין לו בעיות של אמינות, ואין הוא שואף להיות אהוב או אהוד. אין הוא יצור סינתטי של כלי-התיקשורת, כפוליטיקאים כה רבים בעידן החדש. עולם הערכים שלו עוצב בתקופה אחרת.

אין הוא הרפתקן כמו אריאל שרון, והוא מתעב רעש וסקנדאלים. הוא זהיר, קפדן, שקול ומודע מאוד למציאות. כאשר שימרון פרס מעופף בעולם בקרחת של פעילות בלתי-נלאית, יושב שמיר בשקט במישרו. כך ינהג גם כראש הממשלה. לפי הערכת המצב שלו, כל התפתחות דרמטית היא לרעת העניין.

ישראל היא השולטת בשטחים של ארץ-ישראל, ולכן כדאי לה לשבת בשקט. לחבל בכל יוזמת-שלום העלולה לערער את הסטטוס-קוו, ולהתבצר במה שכבשה. המציאות הקולוניאלית הנוכחית אינה מפריעה לו. בעיניו זוהי הגשמה של אידאל.

בשנים שבהן הטביעו את חותמם על ההיסטוריה, שרו שמיר וחבריו את שירו של יאיר: "חיילים אלמונים היננו בלי מדים, מסביבנו אימה וצלמוות". כולנו גוייסנו לכל החיים, משורה ישחרר רק המוות.

יצחק שמיר לא השתנה מאז. זהו עדיין האני מאמין שלו.

אמר לאחר מכן. בכך הסביר את הורעתו, שעות מעטות אחרי האירוע, ש"על המחבלים לדעת שלא יצאו חיים" מפיגוע. הגירסה של ראש השב"כ שונה בנקודה מהותית. הוא טען שדיווח לשמיר על הכל מייד, וששמיר גם היה בסוד העניינים כאשר קיבלו אנשי השב"כ הוראה לשקר לוועדת-זורע, אשר מונתה על-ידי שר-הביטחון משה ארנס. הם טענו כי לא נגעו באסירים לרעה — כך שהחשד נפל אוטומטית על האלופ יצחק מרדכי, האדם היחיד שהורה כי אכן היכה את האסירים.

יתכן כי התבטאויותיו של שמיר במהלך הפרשה היו חמורות אף ממעשיו או מחדליו בשעת הפיגוע ובימים שלאחר מכן. הוא עמד על דעתו כי הביטחון חשוב מן החוק. הוא הצטרף על כך שלא אמר להזמיר הזה"ל ללכת לעזאזל, וטען שכל מי שמבקש לברר את האמת פוגע בביטחון המדינה. את תגובת העיתונות הישורה לנביחית כלבים.

"אתה יודע מה?" אמר לאחר המראיינים, 90 אחוז מהציבור לא רוצים לדעת שום דבר: נמאס להם! לא רוצים לדעת מי הרג מה הרג! לא מעוניינים בכלל. מה איכפת להם?"

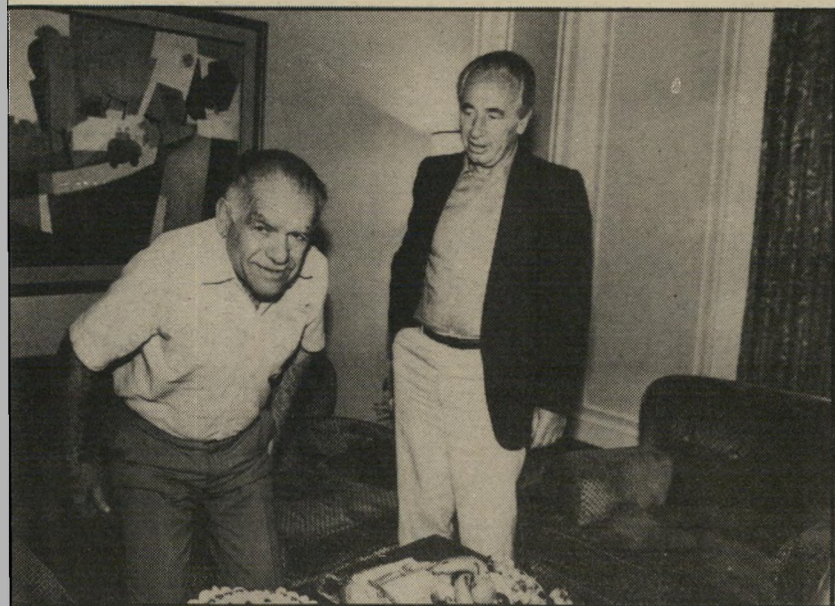
כמה פעמים במהלך הפרשה, בעת פגישותיו עם ראש-הממשלה ועם אישים אחרים, פרץ ראש-השב"כ, אברהם שלום, בכך. שמיר התייחס לזה כוילול גמור. לאיש שעבר את המבחנים במחתרת, קשה להבין אדם הנשבר בנסיבות כאלה.

כימים האחרונים של תש"ז, פחות משבועיים לפני מועד הרוטציה, עוד היו במערך שקיוו כי מסקנות החקירה המישטר-תית, ששמיר לא הצליח למנוע אותה, יסכלו את ביצוע חילופי-השליטון.

דבר אחד ברור: הפרשה עוררה בעיות יסודיות ביותר של מוסר, חוק וערכי החברה הישראלית. עלי ידי התנהגות בפרשה, ערב שובו לבס ראש-הממשלה שלה, הגדיר שמיר את עצמו לגבי כל אלה.

● חילים אלמונים

האיש העומד לעלות בראש תש"ז לבס ראש-הממשלה הוא בעל דמות פוליטית ואנושית מוגדרת. הוא עשוי מיקשה אחת.

שמיר עם בגין (1980) ופרס (1984): עולם המושגים של הלאומיות בשנות ה-30, ארץ-ישראל השלמה ללא כל סמיה.